

Apresentación

Este novo número do noso boletín, o número 15, vai acompañando do texto do “Pacto internacional sobre os direitos civis e políticos”, iniciando-se así a que esperamos sexa a partir de agora norma habitual. O obxectivo é ir dando a coñecer en galego os diferentes tratados internacionais relativos ao noso ámbito de traballo (direitos fundamentais e libertades públicas).

Inclui-se tamén o escrito que con motivo do Dia Internacional da Luta contra a Sida, **EsCULcA** enviou aos Presidente e Vice-Presidente da Xunta de Galicia así como a outros responsábeis institucionais (Valedor do Povo, Presidenta do Parlamento Galego e Grupos da cámara) instando-os a tomaren medidas contra a grave situación das persoas afectadas por esta doenza que permanecen internas nos cárceres do noso país.

Na Sección de **EsCULcA** comentamos as actividades da nosa asociación para comemorar a Declaración Universal dos Dereitos Humanos e as xestións realizadas na Dirección Xeral de Xuventude e Solidariedade en relación con o programa destinado a xovens presos que comezará a funcionar no centro de Teixeiro.

No apartado **ANALISES E RELATÓRIOS** incluen-se tres interesantes artigos. No primeiro, da autoría de Héctor López de Castro, estudan-se nos ordenamentos xurídicos de diversos países o estado do principio de laicismo no mundo de hoxe. (“Estado e religión”). En “Exclusión política das persoas presas”, Angel Brandariz García analisa e comenta a teoria e a práctica da participación destas persoas nos procesos eleitorais. Finalmente, Yasha Maccanico aborda o estudo da terrible situación das persoas que tentan entrar na UE polas fronteiras do Sul da Europa. Información que se completa en **DOCUMENTOS** onde se resumen en dados esas circunstancias angustiosas.

En **NOTÍCIAS** damos conta de diferentes acontecimentos relacionados con a situación dos cárceres galegos, da nova convocatoria do Certame convocado polo Movemento polos Dereitos Civis, da detención ilegal e tortura denunciadas por dous manifestantes en Compostela, do obscuro proceso seguido polo goberno español na designación de candidato (Leopoldo Torres Boursault) para o Subcomité do Protocolo Facultativo e o desacerto de esta escolla, así como das novas reconvenções que o executivo Zapatero recibiu de varios organismos internacionales. Comentan-se tamén as últimas medidas tomadas contra as persoas menores internas en centros do estado, algunas vitórias dos grupos pacifistas contra a ilegal ocupación do Iraque, a atitude compraciente da UE con os EUA en matéria de seguridad e a celebración de importantes xornadas de reflexión sobre o estado dos direitos e libertades en Europa.

En **BIBLIOTECA** recomendamos o libro de Alasdair Roberts, *Blacked Out*. Interesante revista ao papel que as leis de acceso à información poden desempeñar na consecución de sociedades mais libres e transparentes.

INICIATIVA POLOS DD.HH.

A Declaración Universal dos Dereitos Humanos celebra o 10 decembro o seu 58 aniversario. O feito de seren estes dereitos recoñecidos debémolo, en gran medida, aos milleiros e milleiros de persoas que se sacrificaron e mesmo deron a súa vida por facelos realidade. Unha das últimas vítimas foi a periodista rusa Anna Politkovskaya.

A Declaración Universal dos Dereitos Humanos de 1948 é o resultado dun proceso secular de declaración de dereitos. Declaracións imperfectas – non acabadas- e polo mesmo sempre perfectibles. O carácter de universalidade e quizás o máis orixinal e salientable desta Declaración do 48, nacida nun contexto xeopolítico certamente occidental, pero aberta á consideración dunha gran familia humana con dereitos iguais e inalienables, que han fundamentalar a libertade, a xustiza e a paz no mundo.

Neste novo aniversario é obrigado prestar atención á dialéctica entre “Declaración” e “práctica real do declarado”. Lonxe de todo conformismo, debemos verificar o contraste entre o ideal que estes dereitos representan e a súa deficiente realización histórica, porque a historia dos dereitos humanos é tamén a da súa continua e sistemática violación.

Así comeza o manifesto que asinan diferentes organizacións galegas, entre elas EsCULcA, defensoras dos direitos e as liberdades. A plataforma Iniciativa polos Dereitos Humanos organizará diversos actos en Compostela na semana do 10 ao 17 deste mesmo mes que contarán con a participación de Ruhal Ahmed e Shafiq Rasul, ex prisioneiros en Guantánamo, e persoas do mundo do espectáculo galego (Candido Pazó, Xurxo Souto, Emilio Rúa) que prestan a sua colaboración desinteresada a esta comemoración.

Manuel Janeiro

LUITA CONTRA A SIDA

O 1º de Decembro, Dia Mundial de Luita contra a Sida, EsCULcA dirixiu-se aos poderes públicos galegos para os instar a asumiren duas reclamacións urxentes das persoas presas en cárceres do noso país que padecen esta grave doenza e cuxos dereitos son sistematicamente vulnerados:

- A integración da sanidade penitenciaria no Servizo Galego de Saúde.
- A anulación dos descontos por gastos de manutención das Pensións Non Contributivas.

MÓDULO XOVEN

O pasado mes de Novembro EsCULcA mantivo unha entrevista con o Director Xeral de Xuventude e Solidariedade, Rubén Cela, para se interesar polo programa piloto que esta Dirección Xeral ten previsto pór en práctica a partir de inicios do próximo ano nun módulo do cárcere de Teixeiro.

O programa, dirixido a persoas xovens internas neste centro e que acederán nun futuro próximo á situación de (semi-)liberdade, ten por obxectivo contribuir a criar condicións que faciliten a reincorporación destas persoas á vida no exterior.

EsCULcA manifestou o seu interese pola formación de un mecanismo como o previsto no Protocolo Facultativo da ONU que permita á sociedade civil observar sen travas o desenvolvemento deste programa. O espazo de observación que este mecanismo permitirá será sen dúbida reducido, mais devería ser o embrión do Comité galego que haverá de implementar-se unha vez foren transferidas a Galiza as competéncias en matéria penitenciária.

Rubén Cela comprometeu-se a convocar as asociacións galegas que traballan neste ámbito para discutir a viabilidade da proposta.

Héctor López de Castro Ruiz

No século V, o papa Gelásio I enunciou a doutrina dos dous gládios, que visava a separaçom do poder temporal e da autoridade espiritual. Neste artigo sobrevoaremos os ordenamentos jurídicos de diversos países para comprovar a vigênciam desse princípio na actualidade.

O LAICISMO NO MUNDO DE HOJE

A laicidade é independente da liberdade de culto. O que começou historicamente como uma tolerância dos Estados a respeito de outras religiões diferentes da sua própria, mudou de natureza: todos os cultos som iguais, mas estám subordinados às regras do Estado. E se uma regra religiosa infringe uma regra do Estado, os adeptos dessa religiom serám perseguidos. A laicidade é portanto compatível com uma liberdade de culto restrita (por exemplo, um culto que praticasse os sacrifícios humanos seria perseguido por opor-se à legislaçom estatal.)

A partir do momento em que a liberdade de culto está garantida, percebe-se que a influênciam das igrejas nom é correlativa ao seu estatuto jurídico. Por exemplo, a Suécia reconheceu a Igreja evangélica luterana como religiom do Estado até ao 1 de janeiro de 2000, mas é de certeza um dos países menos religiosos da Europa. Num séculoo, a Igreja da Suécia, como a monarquia, converteu-se em simples folcore para a maior parte dos habitantes.

Ao contrário, países de constituiçom laica como a França ou Portugal, tenhem uma tradiçom católica que desfruta de uma certa vitalidade. A classificaçom seguiente baseia-se exclusivamente no estatuto jurídico das igrejas, sem presumir o seu peso político efectivo.

ESTADOS CONSTITUCIONALMENTE LAICOS

* **França**: o estado laico por excelênciam. Artigo 1 da Constituiçom de 1958.

* **Turquia**: artigo 2 da Constitution. A palavra turca Laiklik procede directamente do francês. É o único país laico no mundo muçulmano.

* **México** : artigo 3 da Constituiçom de 1917.

* **Índia** : 42ª emenda à Constituiçom de 1947. A Constitution Act (1976) permitiu incluir a palavra secular ao lado da expressom República democrática no seu preâmbulo.

* **Cuba**: a partir da Revoluçom de 1959.

* **Uruguai** : artigo 3 da Constituiçom de 1997.

Japom: O Japom é um país laico segundo o artigo 20 da Constituiçom de 1947. Durante a primeira metade do séculoo XX, e particularmente durante os anos 30,

os regimes militaristas que governárom o país impugérom um “sintoísmo de Estado”, forma exacerbada e instrumentalizada do sintoísmo tradicional. Elaborada e adop-tada durante a Ocupaçom estado-unidense (1945-1952), a Constituiçom actual adopta os conceitos ocidentais de laicidade e separaçom entre Igreja e Estado.

Portugal. O artigo 41.4 da Constituiçom de 1976 estabelece que o Estado é laico. Porém, é uma laicidade apenas teórica, porque a Concordata de 1940 com a Santa Sé ficou em vigor, igual que a Lei nº 4, do 21 de agosto de 1971, qualificada de lei relativa à liberdade religiosa, que afirma o estatuto especial da Igreja católica. Esta especificidade foi confirmada em 2004, quando Portugal assinou com a Santa Sé uma nova Concordata, que actualizava o antigo nalgumas matérias, em particular as relativas às actividades missionárias nas antigas colónias portuguesas, que ficaram obsoletas. A nova Concordata parte de um amplo reconhecimento da liberdade religiosa, mas garante o carácter excepcional das relações entre Portugal e a Igreja católica, desde que nom entre em contradicção como o ordenamento jurídico português. É evidente que o princípio constitucional de laicidade nom é mais que pura formalidade.

ESTADOS UNIDOS DA AMÉRICA

Os EUA som uma República fortemente impregnada de valores cristãos (tradiçom puritana, baptista, metodista e católica). Porém, desde a época da Revoluçom americana, a ideia de laicidade é um conceito incontornável na América, herdado do Iluminismo: a Declaraçom de independência americana, redigida polo deísta Thomas Jefferson em 1776, fai referênciam a um Deus criador que legitima os direitos do homem. Jefferson defendia orgulhosamente a separaçom das igrejas e do Estado, como testemunham os seus escritos: «Sempre pensei que se tratava de um asunto entre o homem e o seu criador, na qual ninguém, e nomeadamente o poder público, nom tem o direito de intervir.» Ideias semelhantes fórom exprimidas por outros pais fundadores dos EUA, como George Washington ou James Madison.

Oficialmente, a separaçom entre religiom e Estado foi introduzida pola primeira emenda da Constituiçom de 1787. Assim, desde finais do séculoo XVIII, nom existe religiom oficial naquele país. Porém, as referênciam a Deus som omnipresentes na prática política: George Washington foi o primeiro presidente a introduzir o juramento sobre a Biblia, quando a Constituiçom nom previa mais que um juramento simples. O In God we trust (Acreditamos em Deus) das

notas de dólar, etc. A definiçom de Deus a que se refere o Estado americano é pensada e vivida como um ponto comum a toda as religiões, nom se trata de um culto específico. De forma diferente à França, onde o Estado ganha legitimidade sendo indiferente a todos os cultos, o Estado americano legitima-se criando um ponto comum, que é o facto de crer. Trata-se de uma laicidade tolerante com as diversas fés religiosas dos seus cidadãos procedentes de diversos países: menonitas, baptistas, anabaptistas, amish, quáqueros, judeus, etc. A forte religiosidade americana, que conhece actualmente um dos seus picos, nom é tanto um desejo dos fundadores da naçom, senom a conseqüencia das condições em que a naçom foi construida.

ESTADOS CONSTITUCIONALMENTE SECULARES

Países que reconhecem às igrejas um estatuto especial a respeito de outras associações ou cuja constituiçom di respeito a Deus. As constituições destes países estabelece a separaçom entre a igreja (entendida como religiões, em plural) e Estado.

Canadá. O direito canadense nom assume o conceito de laicidade. Mas uma jurisprudênciainconusa sublinha que nom existe religiom de Estado (assunto Chapat c. Romain, Tribunal supremo, 1955). Hoje, o preâmbulo da Carta canadense de direitos e liberdades (1982) começa com este enunciado: "Considerando que o Canadá está fundado em princípios que reconhecem a supremacia de Deus e a primacia do direito". Porém, referência a Deus nom é mais que um símbolo. Em direito canadiano, as relações entre Estado e religiões desenvolvem-se num quadro jurídico bem delimitado polas liberdades fundamentais de consciênciase religiom. Para o Estado, isto implica um certo dever de neutralidade religiosa, como na França. É por isso que uma lei que institucionalize os preceitos de uma determinada religiom, por exemplo criando uma infracçom penal sobre uma interdiçom religiosa, pode ser declarada inoperante no quadro do controlo da constitucionalidade das leis (assunto Big M Drug Mart, Tribunal supremo 1985, acerca de uma lei que proibia trabalhar aos domingos). Mas o equilíbrio entre a neutralidade do Estado e o respeito à liberdade religiosa nom é o mesmo que na França. Assim, o direito canadense amostra-se claramente mais aberto à expressom de pertença religiosa, mesmo na esfera pública. Assim, os agentes sikh da Gendarmeria real do Canadá fôrom autorizados a levarem turbante em lugar do gorro regulamentário (assunto Grant, Tribunal federal de apelaçom, 1995) e os alunos sikh a levarem kirpan, na medida em que for compatível com o serviço público (assunto Multani, Tribunal supremo, 2006). Igualmente, o lenço islâmico está autorizado nas escolas públicas, em nome do princípio de acomodaçom razoável (relatório da Comissom de direito da pessoa do Quebec, 1995).

No relativo ao ensino religioso na escola pública, a situaçom varia de uma província a outra. Na prática, existe uma tendêncià desconfessionalizaçom do ensino, caracterizada por uma leitura cultural, sociológica e ética do facto religioso. Assim, a partir do 1 de julho de 2008, o Québec vai substituir o ensino confessional católico e protestante, dispensado nas escolas públicas, por um programa de ética e cultura multi-religiosa, programa que sectores conservadores consideram uma incitaçom à relativizaçom de todas as religiões.

Europa

* **Países Baixos:** A Igreja reformada perdeu o estatuto de religiom do Estado em 1983. Os Países Baixos reconhecem um princípio diferente do secularismo, a pilariçaçom ou verzuiling, que permite a um cidadão viver e desenvolver-se quase exclusivamente num dos pilares sociais existentes (católico, protestante, liberal ou socialista).

* **Bélgica:** apôs a fundaçom do Reino em 1830, os membros do clero das confissões reconhecidas oficialmente som remunerados polo Estado. Actualmente, seis religiões desfrutam deste reconhecimento: o catolicismo (ao qual é reconhecida uma posiçom de religiom dominante do Reino), o protestantismo, o anglicanismo, a ortodoxia, o judaísmo e o islam, às quais deve unir-se a comunidade dita laica, que se organiza de forma análoga e recebe igualmente remunerações do Estado. A laicidade organizada celebra os seus próprios cultos, tais como o apadrinhamento, o casamento, as festas da juventude laica, os funerais, etc.

* **Grécia:** a Constituiçom fai referência à Santa Trindade e está proibido o proselitismo de religiões que nom sejam a ortodoxa grega. Na prática, a Igreja grega ortodoxa tem o estatuto de religiom de Estado (por exemplo, o presidente e o vice-presidente devem professar este culto).

* **Alemanha:** o preâmbulo da Constituiçom fai referência a Deus: «Consciente da sua responsabilidade diante de Deus e diante dos homens...». O Estado arrecada impostos eclesiásticos simultaneamente ao imposto sobre a renda. Por isso, a pertença religiosa debe ser revelada ao empregador para que poda fazer as retenções pertinentes. Existe uma instruçom religiosa na escola pública, dispensada aos adeptos de um culto salvo decisom contrária dos pais ou do próprio aluno a partir dos 14 anos. Nestes casos, um curso de ética ou de filosofia prática costuma substituir a matéria de religiom.

* **Itália:** o país está sob regime concordatário desde os acordos de Latran (1929), que estipulavam que o catolicismo era religiom de Estado. Estes acordos fôrom incorporados á actual Constituiçom de 1948, que afirma no seu artigo 7 a independênciase a soberania do Estado e da Igreja católica, «cada um na sua própria ordem». Por causa dos problemas jurídicos colocados pola contradicçom entre a Constituiçom e os acordos de Latran, uma nova Concorda-

ta foi assinada em 1984. Agora a Igreja católica já nom é a religiom do Estado, mas afirma-se que «os princípios do catolicismo fazem parte do património histórico do povo italiano» e mantém o ensino da religiom católica nas escolas.

* **Irlanda**: nom está sob regime concordatário, mas continua fortemente marcada pola sua tradiçom católica. A Constituiçom fai referência à Santíssima Trindade e concede um estatuto especial à Igreja católica, que desempenha um papel importante no país.

* **Suiça**: a situaçom varia segundo os cantões. Alguns reconhecem a proeminênciam de certas igrejas (catolicismo, protestantismo e/ou judaísmo).

* **Rússia**: a constituiçom de 1993 adopta os princípios laicos na federaçom russa. Porém, desde a queda do comunismo, o país conhece uma recuperaçom da religiom ortodoxa e um avanço do islam. Em 2006, as aulas de civilizaçom ortodoxa som obrigatorias nas escolas de quatro regiões, nas outras som facultativas. O patriarca de Moscovo está presente nas cerimónias oficiais. O islam é ensinado nas repúblicas do Cáucaso.

O Conselho da Europa exorta os seus Estados-membros a recusarem o relativismo cultural e chama à primacia da separaçom entre Igrejas e Estado e dos direitos do homem, e nomeadamente da mulher, em nome de um excessivo respeito da liberdade religiosa. Condena qualquer costume ou política fundada sobre ou atribuida à religiom que resulte contrária aos direitos humanos, citando os casamentos forçados, as mutilações genitais, as oposições ao divórcio ou ao aborto, a imposiçom de códigos vestimentários aos menores, etc. (Resoluçom sobre mulheres e religiom na Europa, 2005).

PAÍSES COM RELIGIOM DE ESTADO

Países cuja constituiçom declara uma religiom como oficial.

* **Malta**, Mónaco e San Marino (Igreja católica romana) ;

EXCLUSIÓN POLÍTICA DAS PERSOAS PRESAS

José Ángel Brandariz García

A forma de pensar as consecuências políticas da comisión de delitos mudou muito durante os últimos 250 anos, precisamente o lapso histórico no cal podemos ubicar ideas sobre o sistema penal que resulten dunha mímina utilidade para reflectirmos sobre o seu devir presente.

DIREITO DE SUFRÁXIO

Con efecto, no tempo da Ilustración, pensadores como Rousseau -ou Hobbes previamente- tiveron unha forma singular de conxugar a sua tese do sistema político,

* **Inglatera** (Igreja anglicana) ;
* **Escócia** (Igreja presbiteriana) ;
* **Dinamarca, Finlândia, Islândia, Noruega e Suécia** (Igreja evangélica luterana) ;

* **Argéria, Irám, Marrocos, Mauritânia e Síria** (Islam) ;

* **Butám, Cambódia e Tailândia** (Budismo).

Israel. Fundado como um Estado para os judeus, converteu-se no Estado judeu, após um acordo entre David Ben Gurion e a minoria ortodoxa, no intuito de obter o seu apoio na guerra da independênciam contra o Reino Unido. Hoje, a situaçom do Israel é complexa:

* o estado está regido pola lei religiosa (para todos os cidadãos, mesmo os que non son judeus).

* as conversões ao judaísmo concedidas no estrangeiro por rabinos liberais nom fôrom reconhecidas até 2002, data em que o Tribunal supremo ditou uma sentença obrigando o Ministério do Interior a inscrever como judias 24 pessoas convertidas por rabinos liberais.

* dous consistórios representam a autoridade religiosa: un ashkenazita e um sefardita; os que non pertencem a um destes grupos, como os falashas, resultam desfavorecidos.

* o divórcio pode ser pedido tanto polas mulheres como polos homens, unicamente perante a autoridade religiosa (ou civil para os residentes estrangeiros); infelizmente para as mulheres judias, o seu marido pode recusar indefinidamente o divórcio religioso sem incorrer en causa de sançom, segundo a versom ortodoxa do judaísmo.

* o Estado tomou medidas para favorecer o financiamento de congregações judias liberais, mas só os ortodoxos continuam sendo beneficiados na atribuiçom de subsídios e locais de culto.

* só os cidadãos judeus e drussos fazem o serviço militar.

* a mençom judéu, drusso ou árabe aparece no billete de identidade.

construído mediante o pacto social, con a responsabilidade penal. A partir dunha teoria do consenso que non sabía interpretar a sua permanente tensión con o conflito social, estes autores consideravan que aquela persoa que cometía un delito estaba violentando, alén das normas de convivencia e as próprias leis penais, o pacto social en si mesmo considerado. Deste xeito, quen cometía un delito devia ser afastado de forma permanente da comunidade política, o cal, nas limitacions do pensamento penal dun autor como Rousseau, implicava a aplicación case xeneralizada da pena de morte.

Afortunadamente, os ordenamentos xurídicos occidentais arredaron-se desde o inicio da Modernidade nun dos plantexamentos dos autores citados, cando menos no que se refere à pena de morte como forma de expresar a (auto-)exclusión da comunidade política. A cuestión foi, en troca, menos clara no que se refere ao direito de sufráxio das persoas presas. A tradición do sistema punitivo español foi que a práctica totalidade das penas graves, impostas polo delito que for, devian comportar, como sanción accesória, a privación do direito de sufráxio, activo e pasivo. Deste modo, até que en maio de 1996 entrou en vigor o Código Penal 1995, todo responsábel penal ao que se impuxese unha pena privativa de liberdade de duración superior a 1 mes (isto é, arresto maior, prisión menor, prisión maior, reclusión menor ou reclusión maior) ou unha pena de estrañamento ou confinamiento, perdía durante o tempo da condena o direito de eleger e ser elegido, ben na forma da suspensión, ben na da inabilitación (arts. 45-47 CP 1944/1973).

A RECUPERACIÓN –PARCIAL- DUN DIREITO

A recuperación no sistema penal do direito de sufráxio por parte das persoas presas é, xa que logo, de antemano. Só o CP 1995 permitiu mudar esta maniquea solución. O rexime da privación dese direito no ordenamento penal español vixente é muito menos automática. Polo que fai ao direito de sufráxio activo (o direito de eleger), a regra xeral é a sua non privación, nen sequer nos supostos de delitos electorais. No caso do direito de sufráxio pasivo (o direito de ser elegido), a sua privación permanece entre o catálogo de penas, mais a aplicación desta sanción dista mucho de ser xeneralizada. De feito, só pode impor-se en dous casos: a) como pena orixinaria de inabilitación absoluta ou de inabilitación especial do direito de sufráxio pasivo, o cal só acontece en delitos que teñen relación co cargo público -v. gr., delitos contra a Administración Pública ou cometidos por funcionarios públicos- ou, no seu caso, con os procesos electorais -v. gr., delitos electorais-; b) como pena accesória de inabilitación absoluta ou de inabilitación especial, o cal está previsto para casos de imposición de sancións de prisión superiores a 10 anos, ou inferiores a esa cifra, sempre que -neste segundo caso- o direito de sufráxio pasivo teña relación con o delito cometido (arts. 55-56 CP).

A privación do direito de sufráxio pasivo, ainda sendo unha restrición de direitos significativa, non parece ter unha extraordinaria trascendencia práctica. A diferenza do que aconteceu noutros lugares (v. gr., o famoso caso da saída de prisión en 1983 do filósofo italiano A. Negri como consecuencia de ser elegido deputado nas listas do Partido Radical), no estado español case non parecen existir casos de persoas presas incluídas en listas electorais. À marxe das particularidades do caso vasco, o certo é que as

rixideces dun sistema electoral fortemente partidário, xunto con a escasa sensibilidade política polo mundo prisional (postfranquista), contribuen a explicar este fenómeno.

Seguramente ten máis trascendencia a superación da privación do direito de sufráxio activo. O sistema penal español vixente abandona, neste xeito, as simplistas consideracións dos ilustrados sobre o delito como quebra do pacto social e (auto-)exclusión da sociedade política. Desde que, hai xa case cuarenta anos, os teóricos do interaccionismo simbólico mostraron que a práctica totalidade das persoas, cando menos nas sociedades occidentais, infrinxen nalgún momento da sua vida a lei penal (con independencia de que un sistema penal fortemente selectivo acabe sancionando só unha pequena parte da poboación), a comisión dunha infracción penal non pode ver-se como nengunha autorenúncia á condición de cidadanía, senón como un feito muito más normalizado e cotidiano.

UN PROCESO CONTRADITÓRIO

O ordenamento penal español non é, en absoluto, o único que renúncia a privar os reclusos do direito de sufráxio activo (o mesmo acontece, por dar só algúns exemplos, en França, Austrália ou Canadá). Mais aínda, na actualidade tal privación automática é fortemente contestada en instâncias internacionais; non en van, o Comité de Dereitos Humanos da ONU ten denunciado nos últimos anos a incompatibilidade con os textos internacionais de direitos humanos desa práctica de privación automática.

Contodo, o certo é que a reforma emprendida polo CP 1995 se situa na tendéncia contraria á que corresponde ás últimas orientacións político-criminais estadounidenses. Nese país, durante os anos 90 comezou a implementación de medidas que perpetuan a estigmatización da condición de infractor penal alén do tempo de cumprimento da pena. Entre esas medidas encontra-se a privación do direito de sufráxio, activo e pasivo, ás persoas que cumpliren, o tiveren cumprido, unha pena de prisión por cometer *felonies* (infraccións graves), privación que é temporal nalguns estados, mais perpétua noutros. No ano 2003 estimava-se que 3'9 millóns de persoas reclusas ou ex-reclusas estadounidenses (1'3% da población) eran atinxidas por esta privación. Trata-se dunha medida de tal alcance que mesmo ten sido analisada como mecanismo que pode explicar o desequilibrio en procesos electorais a favor do partido republicano, dada a maioritaria presenza de persoas negras e latinas no corpo social alcanzado por tal medida.

CONSECUÉNCIAS PRÁTICAS

E, visto o panorama normativo sobre os límites ao direito de sufráxio no ordenamento español, cal é a situación práctica? A mudança de tendéncia que supuxo a non

privación do direito de sufráxio activo xerou unha mutación na auséncia de participación eleitoral das persoas presas? Os poucos dados disponíveis evidencian que non; a posibilidade formal de voto non levou, a non ser en contadas excepcións, ao efectivo exercicio dese direito político.

As razóns desta circunstancia son, sen dúbida, múltiplas. En primeiro lugar, pode intuir-se que unha longa tradición que equiparou prisión con caréncia de direito de voto deixou inéncias que tenden, no plano material, a manter a situación previa.

En segundo lugar, a regulación normativa non convida, precisamente, a mudar esa situación; todo o contrário, establece un procedimento para exercitar o direito ao voto fortemente burocratizado. Con efecto, as persoas reclusas só poden votar por correo. Para iso, precisan realizar a inscrición no censo eleitoral, ante un funcionario de Correos desprazado ao centro penitenciario a tal efecto. Posteriormente, outro funcionario do mesmo organismo deve entregar a quien se tiver inscrito as papeletas de todas as organizacións partidárias, para que elixa unha e a introduza nun sobre, que será entregado o dia da votación na mesa eleitoral correspondente (arts. 72-73 L.O. 5/1985, do Réxime Eleitoral Xeral, Acordos da XEC de 5/V/1993 e 10/II/2000).

E, en terceiro lugar, influi na situación descrita a desafección das persoas presas a respecto dos procesos eleitorais. Nada hai de estranho nisto. Nunha etapa histórica, como a presente, en que a sociedade se torna cada vez

máis complexa e en que se produz unha crise crecente do que na última Modernidade foi coñecido como a política de partidos, é comprensíbel -sen prexuízo de que non sexa compartíbel- que as organizacións partidárias, en tanto instancias de mediación entre os conflitos sociais e o artellamento institucional, canalicen valores crecentemente mesocráticos, esquecendo os intereses de segmentos sociais que se ubican nas marxes do noso sistema sócio-político, como as persoas presas. Non devería surprender, en consecuencia, que as persoas presas reacionen a esta situación de desatención nos programas eleitorais (cando non de ofertas unidimensionais, que sempre promoven a inflación do sistema penal) con a desafección eleitoral. Dito doutro xeito: a persoa presa non se mostra refractaria à participación política; máis ben, o seu desexo de intervención nese ámbito non cabe nos estreitos moldes dos procesos eleitorais.

Nos primeiros anos desta década de direito -case xeral, con a excepción dese 4% de reclusos que ainda cumplen as suas condenas en virtude dun CP anterior que mantén para eles a privación- de sufráxio activo das persoas presas houvo unha excepción à situación descrita: a dos centos de persoas privadas de liberdade pola sua pertenza ou colaboración con ETA ou con algunha das outras organizacións do denominado MLNV. Contodo, esa situación mudou con a L.O. 6/2002, a denominada Lei de Partidos. Esa infausta norma tamén acabou, entre tantas outras cousas, con os restos relevantes da participación eleitoral das persoas presas.

PATRULLANDO O MAR

Yasha Maccanico

Desde que foi introducido o sofisticado SIVE (Sistema Integrado de Vixilância Exterior) as persoas que tentan alcanzar as costas españolas do sul da península e as Illas Canárias comenzaron a procurar rotas alternativas, mais longas e perigosas, o que supuxo un aumento alarmante do número de mortes.

O custo dos operativos de vixilância das fronteiras da UE e das rexións do contorno eleva-se a millóns de euros. O Jasón I, financiado pola UE nun 80% ten como función vixiar a área que se estende entre Malta e a Illa italiana de Lampedusa e as costas da Líbia e Tunísia. As rotas entre as Illas Canárias e África son controladas por dispositivos dotados de avións, helicópteros e barcos patrulla en que participan, para alén do español, os estados de Marrocos, Mauritánia, Cabo Verde, Senegal, Bélxica, França, Alemaña, Itália e Portugal.

O pasado 21 de Agosto, o ministro español de interior, Alfredo Pérez Rubalcaba, anunciou o acordo asinado con as autoridades do Senegal para a criación de operativos de vixilância e repatriación conxuntos similares aos xa existentes con Mauritánia e, despois de alguns

problemas iniciais, estes dispositivos parecen funcionar a pleno rendimento.

E no entanto, apesar de tantas medidas de controllo e expulsión, millares de persoas continuaron chegando ás Illas Canárias e á Illa de Lampedusa, onde son internadas en centros en que se pratican políticas pouco respeitosas con os direitos recoñecidos polos tratados internacionais.

CENTROS DE DETENCIÓN

Con efecto, se hai un ámbito en que os estados da UE parecen incapaces de practicar políticas de controllo da imigración respeitosas con os direitos humanos este é precisamente o dos centros de detención de imigrantes.

En Málaga, o pasado 22 de Xullo, despois de teren denunciado que no centro de Los Capuchinos os axentes ofrecían tratamentos de favor ás internas en troca de servizos sexuais, sete emigrantes (das dez que apresentaron denuncia) foron imediatamente repatriadas. Outra, cuxa expulsión tivo de ser revogada polo seu estado de gravi-

dez, sofreu un aborto e, segundo denuncia a sua advogada, tivo de receber tratamento médico sen lle seren retiradas as alxemas.

En Itália, un estudo sobre os centros de detención de migrantes promovido por varios membros do parlamento, chegou a conclusións mui preocupantes. Desde a ampla marxe de discrecionalidade que ten a policía para praticar detencións sen nengun tipo de controlo xudicial até a "case absoluta" vulneracion do direito de asilo, pois devido à inexisténcia dunha lei orgánica que regule este direito as persoas que o solicitan corren o risco de ser expulsadas por via de urxencia. O relatório revela tamén a imposibilidade práctica de cumplimentar solicitudes en centros como o de Lampedusa e desvela as dramáticas condicións de vida que existen neste e outros centros (nomeadamente Trapani, Crotone e Turin), que están completamente isolados do mundo exterior.

O novo governo italiano, que xa criou unha comisión de investigación, estuda nestes momentos iniciar un proceso de regularización que afectaría todas aquelas persoas que teñen traballo regular. Tamén apresentou un proxecto de lei que reduciría de dez a cinco anos o tempo de residencia esixido para obter a cidadanía italiana (mais un exame de coñecimento do idioma).

Pola sua parte, Il Manifesto publicou o pasado 7 de Xullo unha reportaxe sobre os maus tratos e as terríveis condicións que padecen os imigrantes de orixe marroquina que foron levados a centros de detención en Líbia despois de fracasar a sua tentativa de entraren en Itália. Nestes centros, onde se obriga os internos a realizar, sen remuneración alguna, traballos de limpeza nunha base militar e onde a comida consiste en duas doses diárias de garbanzos, as persoas son golpeadas con frecuencia. Algunhas testemuñas aseguran mesmo que vários banradeses que tentaran escapar foron submetidos a torturas ainda mais graves (como a imersión da cabeza na agua dos esgotos).

O 10 de Agosto, a Asociación de Traballadores do Magreb denunciou a expulsión -acompañada de roubo e violencia- de Paulin Kuazambia, cidadán angolano que tiña estatus de refuxiado en Marrocos desde Xuño de 2004.

Outras organizacións de refuxiados e solicitantes de asilo con sede en Marrocos, así como a rede Migreurope, denunciaron muitos outros casos de expulsión, incluindo algunas persoas procedentes da Costa de Marfin.

Entretanto, na UE, as manifestacións a favor da imigración son contestadas con brutalidade crecente (mais ainda cando nelas participan imigrantes), ou son criminalizadas como aconteceu o pasado verao en Barcelona, onde foron arrestadas 60 persoas (algunhas delas denunciaron maus tratos) que protestavan pola construcción de un novo centro de detención. Ou en Anderlecht, onde un

grupo de persoas "sen papéis" se encerrou nunha igrexa e 25 delas foron golpeadas, detidas e recluídas en rexime de isolamento. Ou en Malta, onde o 26 de Xuño unha marcha de solicitantes de asilo foi atacada pola policía e resultaron feridas 50 persoas que tiveron que receber atención médica.

Política represiva que outros países de fora da UE non duvidan en aplicar tamén. O 27 de Decembro de 2005 unha manifestación de solicitantes de asilo sudaneses que decorria polas ruas do Cairo saldou-se con, polo menos, 27 persoas mortas.

Non é esta, nem muito menos, unha relación exaustiva do elevado número de acontecimentos tráxicos e medidas políticas que en relación con este asunto están sobre a mesa. No que a UE di respeito, o obxectivo de tanto esforzo parece inamovible: criminalizar e prevenir a "imigración ilegal", apesar de existiren provas avondas da ineficacia desta política. É hora pois de perguntar-se se non seria mais sensato cuestionar os propios alicerces desta politica.

TEMPO DE MUDANZAS?

A seguir facemos algunas observacións en que tentamos pór de relevo os aspectos económicos e humanos mais preocupantes, e óbvios, destas políticas. Canto diñeiro se investe? Vale a pena este investimento? Podería este diñeiro ser empregado de maneira mais útil? Compensa o que na UE se coñece como "sistema integral para combater a imigración ilegal" os elevados custos humanos que provoca?

Este sistema, que agora se estende a estados viciños, inclui:

- A expansión masiva de servizos de imigración e a sua correspondente administración;
- A construción e o mantimento de centros de detención;
- Repatriacións;
- Controlos de fronteiras terrestres, marítimas e aéreas, agora até ao Senegal, así como patrullas para vixiar as rotas usadas por migrantes;
- Operacións de resgate e recepción (incluindo atención médica) das persoas migrantes;
- Estabelecimento de bases de dados (incluindo EURODAC e o SIS);
- Financiamento de infraestruturas similares en países viciños para estes contribuíren a combater a imigración;
- Financiamento de axuda ao desenvolvemento en países que se comprometan a cooperar.

Os custos humanos e legais destas politicas son ainda mais significativos:

- Morte de millares de migrantes que tentan alcanzar sobretodo as fronteiras españolas e italianas (2006

é recoñecido como o ano en que se produciu, con diferencia, o maior número de mortes);

- Lexislación que vulnera direitos recoñecidos nos tratados internacionais e constitucións estatais, que fortalece o racismo institucional e leva á creación de un subsector de persoas “ilegais” nos estados europeus;
- Substracción ao controlo da sociedade de importantes ámbitos de actuación do estado (centros de detención, áreas de tránsito en aeroportos e outros locais) onde as denúncias por abusos son frecuentes.
- Explotación -mui estendida- dunha reserva permanente de mao de obra imigrante “ilegal”;
- Redución constante do alcance do direito de asilo mediante sucesivas “regulacións”, até o converter nunha caricatura;
- Emerxéncia de redes de contrabando de migrantes, identificadas como as responsáveis das mortes e tratadas como “traficantes” apesar de non existir a coerción que o termo implica e apesar de estas redes ofrecerem un servizo ilegal demandado por migrantes.

Tendo en conta que a UE necesita do traballo da mao de obra imigrante e que as divisas que estas persoas envian aos seus países constituen muitas veces unhas das suas mais importantes fontes de ingresos, mais importante que a axuda ao desenvolvemento que reciben, é lóxico perguntermo-nos se o enorme esforzo que se fai para deter esta imigración “ilegal” vale realmente a pena. A constante presenza de residentes “ilegais” nos países da UE mostra que a chegada de imigrantes non cesa. Por outra parte, as regulacións que tiveron lugar nos Estados español e italiano (con gobiernos conservadores e progresistas) prova que estas persoas amiúde encontran traballo e que, mais do que unha carga, son parte do sistema económico. Mais ainda, de estender-se alén das fronteiras europeas esta política restritiva, muitos países poderían demorar os seus esforzos para desenvolver sistemas rexionais baseados no modelo da propia UE (que inclui a noción de liberdade de movementos).

MIGRACIÓN E DIREITOS HUMANOS

Non podemos pasar por alto que esta política de imigración é un factor importante do deterioramento experimentado polo respecto dos direitos humanos na UE (lembre-se o caso do tribunal español que en Xaneiro de 2001, contrariando a propia lexislación, resolveu non poder ser considerado discriminación o feito de a policía pedir identificación a unha persoa por esta ser de raza negra) e que, de se imporen os mesmos criterios nas rexións viciñas, o proceso será similar. De feito non faltan provas de abusos, redadas, detencións arbitrarias e mesmo disparos contra estranxeiros no norte de África, de Marrocos a Exipto. A externalización da política de imigración da UE tende a alimentar o racismo e a vulneración dos direitos humanos alén das suas fronteiras, negando un dos obxectivos proclamados da sua política exterior (“promover os direitos humanos” en todo o mundo). A idea que a introdución de prácticas para combater a imigración “ilegal” en terceiros países pode ser levada a cabo con pleno respeito deses direitos parece, no mellor dos casos, unha quimera, sobretodo se observamos os seus efectos no próprio territorio europeu.

Cando o Estado español protestou por non receber a axuda requerida da presidencia da UE, o comisionado para os asuntos de Xustiza e Interior, Franco Frattini, terciou no debate con unha manifestación en verdade curiosa: “Os Estados (da UE) devén mostrar con España a mesma solidariedade mostrada a semana pasada con o Líbano”. A comparación entre un país que sufriu un asalto militar que destruiu povoacións inteiras e infraestruturas vitais, que padeceu mortíferos ataques aéreos de Israel, e un estado que recebe un fluxo de millares de imigrantes, fala por si só da forma como é percebida a imigración: unha ameaza mortal que pon en perigo a seguridade da UE. Aliás, é bon non esquecer que, apesar das dramáticas condicións en que chegan estas persoas, correndo o risco de perderen a vida para alcanzar as fronteiras do sur de Europa, ese fluxo migratório representa apenas unha percentaxe mínima do número de migrantes que entran no Estado español de forma irregular.

Manuel Janeiro

DOCUMENTOS

MORTES NAS FRONTEIRAS DA EUROPA FORTALEZA

Desde 1988, polo menos 5.544 persoas imigrantes perderon a vida tentando chegar a algun estado da Europa, delas 1.803 desapareceron no mar.

1. 4.363 morreron no Mediterráneo:

- 1.873 no Canal de Sicilia, entre a Líbia, Tunísia, Malta e Sicilia (desaparecidas 1.135)
- 1.469 entre Marrocos e Mauritánia en dirección à Península Ibérica e as Illas Canárias, atravesando o estreito de Xibraltar ou o Océano Atlántico (desaparecidas 281)
- 474 no mar Adriático, entre Albánia, Montenegro e Itália (desaparecidas 136)
- 408 no mar Exeo, perto das illas entre a Turquía e a Grécia (desaparecidas 168)
- 2. 367 morreron por asfixia, esmagadas polo peso da carga ou a causa de accidentes escondidas en camións e depósitos de barcos de carga en Albánia, França, Alemaña, Grécia, Turquía, Reino Unido, Irlanda, Itália, Holanda, Estado Español e Hungria.
- 3. 560 morreron nun asalto contra emigrantes en Líbia (Zawiyah) en Setembro de 2.000.
- 4. 145 morreron deshidratadas no Saara cando tentavan atravesar o deserto para chegar ao Mediterráneo, de Sudán à Líbia ou da África occidental a Arxélia, pasando por Mali e Nixeria.

- 5. 88 morreron nos campos minados da fronteira greco-turca.
- 6. 51 morreron afogadas nos ríos limítrofes entre Croácia e Bósnia, Turquía e Grécia, Eslováquia e Austria, Eslovénia e Itália.
- 7. 34 morreron por hipotermia ou fame e sede cando tentavan cruzar a pé as montañas da fronteira de Turquía, Grécia, Itália e Eslováquia.
- 8. 20 morreron ao cair nas vias do túnel do Canal da Mancha ou fulminadas cando saltavam a rede eléctrica da terminal francesa.
- 9. 20 morreron por disparos das polícias españolas e marroquinas ao longo da fronteira dos dous enclaves españoles en Marrocos (Ceuta e Melilla);
- 10. 11 morreron queimadas no incendio de un centro de deportación de Holanda,
- 11. 9 morreron por disparos de soldados en Chipre, Turquía e antiga Xugoslávia.
- 12. 5 morreron conxeladas viaxando escondidas na brecha do tren de aterraxe de avións comerciais.

Información: <http://fortresseurope.blogspot.com/> obtida a partir de noticias aparecidas na prensa escrita.

(Tradución EsCULcA).

NOTICIAS

NOVOS CONFLITOS EN TEIXEIRO

No pasado mes de Xullo os meios de comunicación deron conta dun suposto motín acontecido na cadea de Teixeiro-Coruña, no módulo de isolamento. As informacións dos xornais referian a que calificavan de extrema violencia dos internos e a hipotética confabulación de presos de ETA. Insinuavan tamén unha relación de causalidade entre este incidente e o falecemento por enfarte dun funcionario do Centro Penitenciario.

Os meios non contrastaron esta información con os presos nem con as suas familias, e hoxe imos sabendo que a realidade é mui diferente da versión monolítica ofrecida polos gabinetes de prensa da Institución Penitenciaria e acriticamente reproducida polos media.

Por estos feitos que os xornais calificaron frívola mente como motín un mínimo de cinco presos, case todos eles transladados inmediatamente a outros cárceres, apresentaron denuncia perante o xulgado de instrucción de Betanzos. Nestas denúncias descreven-se maus tratos físicos (porrazos e malleiras) de que terían sido víctimas os internos, que tiveron de receber asistencia médica, e nelas

aparece como implicado o próprio Subdirector de Segurança.

Curiosamente, o silencio mediático en torno a este asunto é agora absoluto e nengun medio informa da tramitación destas denúncias.

A única esperanza está portanto no xulgado de instrucción, que deverá investigar os feitos denunciados se se quer evitar que a práctica da tortura fique mais unha vez impune. EsCULcA, pola sua parte, estuda impulsar accións encamiñadas a garantir esta actuación xudicial.

MORTES EN PRISIÓN

Xosé Tarrio

A Comisión de Denuncia de Galiza convocou unha concentración o dia 27 de Setembro, ás 12:00 diante do edificio do SERGAS de Compostela en protesta polo tratamento que os servizos médicos do Centro Penitenciario de Teixeiro dispensaron no seu dia a Xosé Tarrio, morto no cárcere o 2 de Xaneiro de 2005.

No texto da convocatória a Comisión de Denuncia lembra que Xosé Tarrio ingresara na cadea para cumplir condena de 2 anos e meio e acabou pasando 14 anos en vários centros penitenciários. Portador do VIH, con meio corpo paralizado, diferentes errores nos diagnósticos dos servizos médicos penitenciarios e do Hospital Juan Canalejo da Coruña contribuíron a acelerar, se non a provocar, a sua morte.

Diego Viña

A Comisión de Denuncia da Galiza convocou unha concentración en Arteixo o dia 12 de Outubro para lembrar a morte de Diego Viña no cuartel da Guarda Civil desa localidade e esixir unha investigación diligente das circunstancias, ainda hoxe non esclarecidas, en que esa morte se produciu.

No seu dia, os axentes responsáveis da custodia de Diego Viña non duvidaron en calificar o acontecido como suicidio, apesar das numerosas incoerencias e inverosimilanzas desta versión. Diego Viña fora vítima dunha detención presumivelmente ilegal e non se lle proporcionou a tempo a atención médica que o seu estado requeria. A maiores, a gravación da sua permanencia na cela interrompe-se precisamente no momento en que se produciu a morte (interrupción involuntaria alegan os axentes).

Demasiados aspectos obscuros que levaron a sua familia a iniciar dilixencias penais por delito de denuncia falsa, detención ilegal, homicidio en comisión por omisión e encobrimento.

A concentración, convocada pola Comisión de Denuncia de Galiza, de que ESCULCA forma parte, deu inicio perante a igrexa en que os membros da Guarda Civil de Arteixo celebravan a festividáde deste corpo militar e policial. As persoas concentradas, e à sua frente a nai e familiares de Diego, colocaron un cadaleito diante da faixa reivindicativa e repartiron panfletos en que se informava dos feitos, información mui ben recibida polas persoas que se achegavan.

Posteriormente, e desde o cuartel da Guarda Civil, o grupo cortou a estrada xeral en marcha cara a rotunda que conduz á Coruña e o Polígono de Sabón. Finalmente, realizou unha concentración de vinte minutos aproximadamente diante do local de hostalaria onde os membros da Guarda Civil festexavan o patrón, acción que non foi ben acollida por axentes e familiares.

CADEA DA LAMA

A Comisión de Denuncia da Galiza organizou o pasado 26 de Novembro unha marcha á cadea da Lama (Pontevedra) con o fin de denunciar os numerosos casos de persoas mortas neste cárcere, así como as reiteradas denúncias interpostas por persoas que sofreron torturas.

A marcha partiu do concello da Lama, onde se despregou unha faixa con o lema "Non mais mortes baixo custodia" e chegou ao próprio centro penitenciario.

No acto que se celebrou diante da cadea, interviven as nais de dous dos mozos mortos: Xosé Tarrio (no 2005) e Roberto C.G.G. (no 2006). En ambos os casos apresentaron-se denúncias que están ainda pendentes de resolución. Tamén se recordaron as denúncias pola morte de D.F.M., acontecida o 11 de Outubro de 2006, e por torturas sofridas en Agosto de 2006 por J.A.L.L. e Sokol Cokoj, esixindo-se o esclarecemento de todos os casos e a depuración de responsabilidades, así como tratamento digno e respeito dos dereitos humanos nas cadeas.

Un nutrido dispositivo policial (7 coches da Guarda Civil) acompañou a marcha encanto un axente à paisana fotografava as persoas que participavan nela. Temor a que o grupo de manifestantes tomase por asalto o cárcere ou mecanismo para amedrontar e desalentar reivindicacións sociais?

DIREITOS CIVIS NA GALIZA

O Movemento polos Dereitos Civis convoca unha nova edición do seu certame "Dereitos civís en Galiza" en que poderán participar todas aquelas persoas que estiveren matriculadas nalgúnha das universidades galegas. O prémio consistirá no importe da sua matrícula ou cantidade equivalente.

Os traballos presentados deverán versar sobre a situación dos dereitos cidadáns na Galiza no ano 2006 e farán referencia a temas -xerais ou concretos- que afecten dereitos contemplados no Título I da Constitución española, na Carta de Dereitos

Fundamentais da UE, na Carta de Dereitos do Consello de Europa ou en calquer outro documento recoñecido como garante de dereitos fundamentais.

Mais información: <http://www.mpdc.blogspot.com/>

DENUNCIA POR DETENCIÓN ILEGAL E TORTURA

Aurélio L. e Iago B., denuncian ter sido detidos ilegalmente e torturados por membros da policía anti-disturbios cando participavan nunha concentración en Compostela convocada contra a presenza do ex-ministro de Asuntos Estranxeiros de Israel, Shalom Ben-Ami.

Segundo o relato dos feitos, o dia 21 de Novembro, cando A.L. e I.B.. se encontravan diante da Áula Sócio-Cultural de Caixa Galicia, onde estaba previsto se celebrase a conferéncia de Ben-Ami, axentes dos corpos de seguraza do estado procederon a sua detención por, supuestamente, teren sido insultados polos agora denunciantes (extremo desmentido polas persoas ali presentes). Por outra parte, a atitude de A.L. e I.B. , que pediron explicacións por ser

comindados a se identificaren, foi interpretada polos axentes como resisténcia á autoridade.

Conducidos ás dependencias policiais entre golpes, pontapés e outras agresións, A.L. e I.B. permaneceron cinco horas nun calabouzo en relativa tranquilidade. Pasado ese tempo, os axentes responsábeis da detención entraron no recinto e as agresións físicas, acompañadas de insultos e ameazas, recomezaron de imediato.

As duas da madrugada do dia 22, os denunciantes conseguiron por fin receber a atención médica que solicitaran varias horas antes para ser tratados das lesións sofridas en numerosas partes do corpo (xenitais, costas, nádegas e cabeza).

Tamén varias horas tiveron de aguardar até conseguiren que lles fose facilitada a medicación necesaria para tratar a afección crónica de órgaos vitais que padece un dos detidos.

OS DD.HH. NON PODEN AGARDAR

Nun comunicado feito público o pasado dia 14 de Novembro, Amnistia Internacional subliña que no proceso de negociación do goberno español con ETA, "os direitos humanos non poden aguardar" nen subordinar-se aos seus resultados.

Lembra así mesmo a asociación humanitaria que xa anteriormente, no decurso dunha entrevista con o Sr. Zapatero, pediran ao goberno, entre outras cousas, "a derogación da detención en rexime de incomunicación, o acceso imediato dos detidos a asistencia letrada efectiva, o direito dos reclusos a cumpliren as suas condenas perto dos seus familiares -o que pasa pola revisión e inversión da política penitenciaria de dispersión de presos ou detidos por terrorismo- e a eliminación de toda ambigüedad da Lei de Partidos Políticos que pudese vulnerar os direitos á liberdade de pensamento, expresión, asociación ou reunión."

EXCEPCIONALISMO E DIREITOS HUMANOS

No cadre do proxecto europeu *The Changing Landscape of European Liberty and Security* (CHALLENGE), os días 14 e 15 de Decembro terán lugar na Facultade de Direito da Universidade de Barcelona as Xornadas Internacionais "Excepcionalismo e Direitos Humanos"

O proxecto CHALLENGE, que conta con a participación de 21 universidades e centros de investigación de toda Europa, pretende contribuir a que a nova estrutura de seguraza que se construi nestes momentos incorpore o devido respeito ás liberdades públicas e os direitos fundamentais.

As Xornadas contarán con a participación de persoas do ámbito académico, asociacións e profisionais expertas en migración, terrorismo, prisión e direitos humanos,

entre elles Fernando Blanco Arce, responsable da Comisión Penitenciaria de EsCULCA

MENORES: DIAS ACEDOS

O 18 de Novembro (Dia Internacional da Infancia) foi notificada a sentenza do Tribunal Supremo que desestima o Recurso contencioso administrativo contra o Real Decreto 1774/2004, que aprobou o Regulamento da Lei Orgánica 5/2000, reguladora da responsabilidade do menor. O recurso fora formalizado pola APDH-Andalucía e A Coordinadora de Barrios con o apoio de outros 200 colectivos de todo o estado.

Por outra parte, este mesmo órgao xurisdiccional notificou a sentenza, igualmente desestimatória, no recurso que sobre esta mesma materia formulara a asociación PreSOS-Galiza, mais, neste caso, sen entrar ao fundo da pretensión.

A sentenza de 18 de Novembro ben merece unha análise demorada, mais podemos adiantar xa agora que consagra un preocupante panorama ao dar carta de natura a meios coercitivos ou sancionatórios -como o isolamento provisório ou a sanción de separación do grupo- que a xuizo dos recorrentes infrinxen as Regras 66 e 67 de Beijing, aprobadas pola Asamblea Xeral da ONU, así como os artigos 37.c) e 40 da Convención dos Dereitos da Crianza. Curiosamente, nesta matéria, a sentenza evita entrar no fundo, alegando motivos formais para non se pronunciar acerca da maior que discutível compatibilidade do principio educativo con a admisión do isolamento como sanción e meio coercitivo.

Tamén desestima a impugnación do Regulamento en relación ao excepcionalmente restritivo tratamento da comunicación advogado-menor privado de liberdade, regulación que xa fora obxecto de duras críticas do Consello Xeral de Advogacia.

A APDHA e a Coordinadora de Barrios sinalan agora que a sentenza na sua motivazón e fallo consagra a instaurazón dun rexime penitenciario puro para os menores privados de liberdade, mais restritivo mesmo que o que vigora para as persoas presas adultas. "Dia acedo para os direitos dos nenos, aos que se aplicará un rexime penal e penitenciario de adultos", afirman, salientando que, paradoxalmente, nestes anos non se produciu un incremento da delincuencia de menores que pudese servir de coartada para este endurecimento senón ben ao contrario.

INDICE DE CRIMINALIDADE XUVENIL (2000-2005)

ANO	CRIMINALIDADE
2000	80,9 % / 10.000 menores
2001	80,4 % / 10.000 menores
2002	79,8 % / 10.000 menores
2005	69,1 % / 10.000 menores

Dados: Comparecencia do Secretario de estado de Seguraza o 1º de Marzo de 2006.

Ora, por se todo isto non fose motivo avondo de preocupación, o 23 de Novembro o Congreso dos Deputados quixo pór tamén o seu grau de area aprobando a reforma da Lei de Responsabilidade do Menor. Norma regresiva onde as haxa que establece, entre outras cousas, que ao chegaren aos 18 anos os menores poderán seguir cumprindo na cadea as chamadas "medidas educativas" apesar de que xa en 2001 o Relatório da Central Penitenciária de Observación do Ministério do Interior manifestara que "se realmente queremos nos defender de novos delitos, o camiño non parece ser o endurecimento das penas e das condicións de cumprimento".

No entanto, as medidas que se toman, fruto político da alarma mediática sobre os ilegalismos imputados aos menores, son exactamente as contrárias a que os propios observatorios oficiais recomendán, contribuindo estas decisións a apagar a xa de por si ténue liña que o Poder trazava entre cadea e centros de menores.

Fronteira tan delgada e fráxil que, para dicer verdade, algunas persoas nunca conseguimos ver.

MENORES IMIGRANTES

Tamén sobre o tratamento que reciben as persoas menores de idade no conxunto da UE, neste caso imigrantes, várias organizacions europeas fixeron público no mes de Novembro un Manifesto contra as prácticas ilegais de numerosos gobiernos que encerran e expulsan menores, vulnerando os direitos que a lexislación internacional lles recoñece.

MANIFESTO

"Nengunha persoa menor pode ser encerrada por ser estranxeira. Este principio foi reiterado por numerosos organismos internacionais que reivindican a admisión inmediata das persoas menores estranxeiras no territorio de destino.

No cadre dos principios enunciados polo direito internacional (como o conceito de "interese superior do neno") e os principios de protección, son proibidas tamén medidas de afastamento do territorio (expulsión, devolución, retorno, etc.) das persoas menores estranxeiras.

Ora ben, a maioria dos países europeus encerran e expulsan persoas menores estranxeiras, acompañadas ou non das suas familias. As lexislacións nacionais que autorizan estas prácticas, a que existen no entanto numerosas alternativas, teñen mui graves consecuencias que son reiteradamente denunciadas por ONGs e profisionais que traballan na protección de menores.

Actualmente, os estados membros da UE elaboran, no seu territorio comun, unha Directiva relativa ás normas e procedimentos comuns aplicáveis ao retorno dos nacio-

nais de terceiros países en situación ilegal. A proposta, en curso de debate, prevé a posibilidade de encerrar e afastar menores estranxeiros.

Os Estados europeus que utilizan estes métodos contrarios a principios internacional, que no entanto se comprometeron a respeitar, non poden impor agora a sua lexitimación através da normativa comunitaria.

Asi, as organizacions asinantes solicitamos que, en caso de se aprovar esta Directiva, sexan respeitados os compromisos internacionais suscritos polo conxunto dos estados membros da UE e se proiba estritamente o encerramento e as medidas de afastamento de menores."

A seguir, as asociacions asinantes propoñen unha serie de emendas ao texto da Directiva que poden consultar-se en www.nominorsindetention.org.

Sobre o tratamiento de menores imigrantes no Estado español, recomendamos os relatórios da Asociación Pro-Derechos Humanos de Andalucía (Migraciones y derechos del Menor Extranjero No Acompañado) e do CEAR/SOS Racismo e Al Jaima.

DOUTRINA PAROT E TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

En aplicación da doutrina sentada a partir do 28 de Febreiro de 2006 no caso de Henri Parot, que especifica que cando unha persoa tiver sido condenada por varios delitos o modo de cumprimento das penas será "sucesivo", Gustavo Romero Tercero, condenado por tres asasinatos e varias agresións, cometidos antes da aprobación novo código penal, deverá permanecer en prisión até ao ano 2033, segundo acaba de resolver o Tribunal Supremo.

No entanto, a validez desta polémica doutrina (a "doutrina Parot") está nestes momentos en maos do Tribunal Constitucional e todo parece indicar que trás o cesamento do fogo declarado por ETA hai varios meses as cousas voltarán á situación anterior á discutida sentenza.

Na páxina do Consello da Avogacia Galega (www.avogacia.org) pode ver-se unha interesante análise sobre este debate.

NOVA CHAMADA DE ATENCIÓN AO GOVERNO ZAPATERO

Manfred Nowak, Relator da ONU contra a Tortura, acaba de facer público un novo relatório en que constata que o Governo español continua incumprindo as recomendacións que lle foron feitas repetidamente polo organismo que el dirixe para evitar os maus tratos ás persoas detidas. No documento aponta-se tamén que Madrid non atendeu a demanda da ONU para pór fin á dispersión dos "presos políticos vascos", expresión que sentou mal ao executivo de Zapatero.

CANDIDATURA EXTRAVAGANTE E CLANDESTINA

O goberno Zapatero apresentou na sede das Nacións Unidas de Xenebra unha proposta en verdade surprendente: a candidatura de Leopoldo Torres Boursault para formar parte do futuro Sub-Comité Internacional de Prevención da Tortura.

Proposta que alarma pola catadura do candidato e indigna por ter sido tramitada nun sixilo radicalmente contrario á letra e o espírito do Protocolo Facultativo á Convención contra a Tortura das Nacións Unidas.

No que a este segundo aspecto se refiere, cumpre salientar que o goberno español non abriu o necesario concurso público para a selección de candidatos, non consultou a sociedade civil através das suas asociacións, sindicatos, partidos, etc., nem fixo públicos os criterios en que alicerza a sua proposta.

Extremo este último realmente preocupante porque, de atendermos á traxectória pública do Sr. Torres Boursault, temos que concluir necesariamente que os méritos que se tiveron en conta para a selección deste candidato situánse nun punto ben distante do que prevé o Protocolo.

Lembremos brevemente esta traxectória:

- a) Leopoldo Torres Boursault foi nomeado polo goberno de Felipe González, sendo Ministro do Interior José Luís Corcuera, Fiscal Xeral do Estado o 27 de Xaneiro de 1990. Seis meses antes de comezar, na Audiencia Nacional, o xuízo contra José Amedo e Michel Domínguez (primeiro dos xuízos contra os GAL); .
- b) Nos meses seguintes, días antes de comezar este xuízo, o Estado español negou-se a pór a disposición da Audiencia Nacional tres implicados fundamentais na trama dos GAL:
- Paesa (que estaba en Suíza e fora nomeado, pouco antes da sua identificación como colaborador dos GAL, representante neste país da república de Santo Tomé e Príncipe perante a ONU) .
- George Mendaille, (detido no Estado español e posteriormente posto en liberdade ao non se conceder a sua extradición a França), e
- Rafael Masa (que fora destinado a Bolivia, pouco antes de se descobrir a sua implicación nos GAL, como instrutor da policía deste país).
- c) Viu-se implicado no “desaparecemento” do “Relatório Navajas”, que relacionava o daquele Coronel Galindo con o narcotráfico.
- d) Finalizado o seu mandato como Fiscal Xeral, mantivo a relación con os responsáveis políticos do PSOE que se viron implicados nos crimes dos GAL. Dirixiu a defensa letrada do ex ministro de Interior, José Luís Corcuera

(nos casos dos Fondos Reservados) e do exgovernador civil de Guipúscoa, José Ramón Goñi Tirapu (no escándalo das fitas de vídeo gravadas a Pedro J. Ramírez). .

“A elección do Sr. Torres Boursault só pode obedecer á intención do Governo español de dar esa apariencia de boa vontade para luitar contra a tortura, ao tempo que mantén ben fechados os esgotos do Estado e premia con un cargo internacional, polos servizos prestados, aquel que o axudou cando se viu acosado polas investigacións sobre o terrorismo de estado e os GAL”, afirman os portavoces da Coordenadora para a Prevención da Tortura.

PORUGAL E A CIA

O pasado dia 6 de Setembro, Luís Amado, ministro dos Negócios Estranxeiros de Portugal, confirmou que o goberno portugués coñecía a utilización pola CIA do seu espazo aéreo así como de algúns dos seus aeroportos.

A eurodeputada Ana Gomes difundira o dia anterior unha carta en que Freitas do Amaral, anterior titular do ministerio, recoñecía que mais de unha centena de vóos realizados por cerca de 10 avións da axéncia norteamericana, que ian alterando as matriculas de ano para ano, aterraran en aeroportos portugueses.

Por outra parte, a advogada Florinda Baptista denunciou que os Servicios de Estranxeiros e Fronteiras de Portugal raptaron o 28 de Setembro un seu cliente, o cidadán arxelino Sofiane Laib, para –despois de o FBI o interrogar en Lisboa- ser entregado à CIA via Madrid.

O Sr. Laib foi enviado ao aeroporto de Barajas e ali ficou retido algun tempo até ser transladado a Arxélia, onde corre serio perigo de ser torturado.

QUE PASOU NAQUELA CEA?

Statewatch deu a coñecer o pasado mes de Novembro a transcripción da pregunta formulada o 10 de Outubro por Sarah Ludford, deputada do grupo ALDE no parlamento europeu, á presidencia de turno da UE, así como a resposta de Paula Lehtomäki, Presidenta do Consello.

“Dado que a transparéncia é, felizmente, un dos imperativos da Presidencia finlandesa, podería esa Presidencia identificar o(s) Estados(s) Membro(s) que o 15 de Setembro de 2006, na reunión do Consello de Asuntos Xerais e Relacións Exteriores impediron que se adoptase unha resolución oficial sobre as actividades ilegais da CIA en resposta ás declaracíons do 6 de Setembro do Presidente Bush admitindo a existéncia de prisións secretas da CIA?”

A intención de ALDE era averiguar a posíbel conexión desa atitude con os acordos a que eventualmente terían chegado os membros do Consello que o 7 de Decembro de 2005 cearon con Condoleezza Rice. No

decurso desa cea, segundo o xornal italiano L'Unità, terian sido tomadas decisións sobre as chamadas "entregas extraordinárias" e nela terian participado así mesmo os Sres. Solana e de Vries.

"Cando comezará o Consello unha investigación propia e recoñecerá o que o resto do mundo xa sabe?", conclui a deputada do grupo ALDE.

Pode ler-se o documento completo en www.state-watch.org.

VITÓRIAS PACIFISTAS CONTRA A GUERRA ILEGAL

Segundo informa George Monbiot (The Guardian 17.10.2006) "os tribunais comezan a recoñecer que a guerra contra o Iraque é ilegal".

O xornalista basea a sua afirmación en varias resolucións ditadas por tribunais europeus (ingleses, irlandeses e escoceses) en que se recoñecen como non ilegais accións de sabotaxe realizadas en bases militares por militantes pacifistas. O fin destas accións era en todos os casos inutilizar avións e armamento destinado a guerra contra o Iraque.

Asi mesmo, informa Monbiot, un tribunal alemán declarou legal a negativa de un comandante do exército deste país a obedecer ordes que poderían significar colaboración indirecta con as tropas invasoras.

TRANSFERÉNCIA DE DADOS

A Asociación Europea de Direitos Humanos fixo público o pasado 9 de Outubro, un comunicado contra o novo acordo do Consello con os EUA sobre transferéncia de dados persoais de pasaxeiros de liñas aéreas.

"O 6 de Outubro de 2006 o Consello aprovou un novo acordo con os EUA sobre a transferéncia de dados persoais ás autoridades americanas (Passenger Name Record ou PNR). Interpelado polo Parlamento Europeu, o Tribunal de Xustiza das Comunidades Europeas (TXCE) considerara ilegal anteriormente, por defeito "de fundamentos xurídicos", o primeiro acordo de 28.05.04.

Este novo acordo piora as disposicións do acordo de 2004. Reanuda-se a transmisión de 34 datos en que se incluen non só o Estado civil dos pasaxeiros, senón tamén o número de cartón de crédito, información sobre a saúde, información sobre o comportamento alimentar (que permite revelar prácticas relixiosas), facultade de transmitir datos recollidos a terceiros Estados e conservación dos datos durante un período de tres anos e meio (prazo que podería ser prolongado ainda máis).

Ora, estes datos xa non estarán apenas ao dispor dos servizos de alfândegas e da policía de fronteiras americana, senón que estarán tamén ao alcance de todas as

axéncias americanas encarregadas da luta anti-terrorista, segundo a aplicación do principio de disponibilidade. Estes feitos son ainda mais graves por non existir nos Estados Unidos protección xudicial para os non nacionais e nengunha autoridade xudicial protexer os datos relativos ao transporte aéreo.

A Asociación Europea para a Defensa dos Dereitos Humanos -AEDH- considera este acordo inaceitável: contravén os direitos individuais elementares das persoas, é desproporcionado en relación con o obxectivo que se pretende atinxir, está en contradición con a Directiva 95/46 CE para a protección de datos de carácter persoal, con o artigo 8 da Carta de Dereitos Fundamentais e con o artigo 8 de Convénio europeu de Dereitos Humanos.

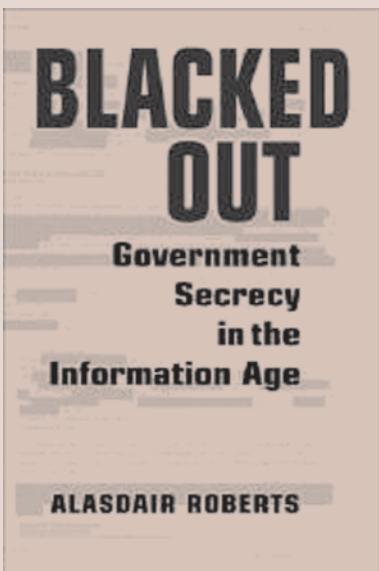
Desde a sentenza do TXCE do mes de Maio, as advertencias e os ditames non faltaron sobre os perigos de un novo acordo. O grupo Artigo 29 (G29) e o Parlamento Europeu salientaron os límites que non se devén cruzar, baseando-se no principio de proporcionalidade e o carácter desproporcionado das medidas previstas en relación con os obxectivos que se procura atingir.

Na sua recomendación, do 7 de Setembro de 2006, o Parlamento Europeu manifesta "a sua viva preocupación a respecto do acceso sistemático das autoridades públicas aos datos vinculados ao comportamento de pasaxeiros ordinarios" (quer dizer persoas non consideradas perigosas ou criminais no país de destino), con o fin de comprovar simplemente, segundo un esquema teórico, se unha determinada persoa podería constituir unha ameaza "potencial" para o voo, o seu país de destino ou un país de tránsito. O Parlamento lembrou así mesmo ter consultado o TXCE por a decisión da Comisión "non estar dota da de fundamento xurídico e carecer de clareza xurídica e por a cantidad de datos persoais que se autoriza recoller en virtude do acordo ser excesiva se considerarmos a necesidade de luitar contra a criminalidade organizada e o terrorismo."

O retroceso do Consello para satisfazer a solicitude das autoridades americanas argumenta-se en base a estaren en xogo importantes intereses económicos do transporte aéreo: risco de multa de 6.000\$ por pasaxeiro e ameaza de proibición de aterrizar nos EUA. Mais isto non pode xustificar un ataque desta magnitud ao derecho á vida privada. A non ser, como xa foi suxerido, que se queira preparar a opinión pública para unha aplicación destas normas dentro da propia UE, deriva que sería extremadamente perigosa.

A EDH apela á cidadania europea e aos parlamentos que a representan, a opor-se á asinatura deste acordo prevista para os próximos días e evitar que se aplique até Xullo de 2007, data en que o acordo será debatido novamente."

BIBLIOTECA .....

En 1966 o Congreso dos EUA aprovou a Lei de Aceso à Información (FOIA) que recoñecia o direito das persoas a acederen aos documentos en poder do goberno. Este “direito a saber” foi un instrumento decisivo para desafiar o secretismo dos diferentes gobernos dese país e no entanto, apesar dos esforzos desenvolvidos, o secretismo non só persiste senón que aumenta.

Alasdair Roberts examina agora neste libro a evolución do proceso seguido para lograr un maior grau de transparéncia institucional e a forma como o desenvolvemento tecnolóxico podería contribuir a abertura e difusión da información. O autor ofrece así mesmo un guía mui útil sobre os ámbitos en que a luta contra o secretismo é mais árdua, ilustrando a sua exposición con numerosos casos de diferentes países e mostando que o secretismo é algo mais que un mecanismo de defensa da burocracia para esconder información comprometida. Analisa as consecuencias de factores como a privatización, a globalización, a informatización das axencias de seguranza e a obsesión securitaria, que tornan mais difícil conquistas democráticas como esta e fan con que hoxe sexa ainda mais urxente debater con serenidade a importancia dunha xestión transparente dos asuntos públicos.

S	APRESENTACIÓN	1 ...
U	ESCOLCA	2 ...
M	ANÁLISES E RELATÓRIOS	3 ...
A	DOCUMENTOS	10 ...
R	NOTÍCIAS	10...
I	BIBLIOTECA	16...
O		
C		
O		
L		
A		
B		
O		
R	Pedro Bouso Cedrón Justo G. Beramendi José Ángel Brandariz Tony Bunyan Pepe Carreiro Marc Carrillo Xoan Cons Gustavo García Pablo González Mariñas Ben Hayes Manuel Janeiro Héctor López de Castro Celso López-Pazos Ramom López-Suevos Gustavo Luca de Tena Xaquin Marin Fernando M. Randulfe Miguel Anxo Murado García Guillermo Presa Anxo Quintela X. A. Ramos Elvira Souto Vítor Vaqueiro Valeiras Suso Sanmartim	
A		
N		